

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 130.2

Цитування:

Андросова Д. В., Маркова О. М. Антропологія та культурологія: методологічні пересічення й антитези. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 2. С. 3–8.

Androsova D., Markova O. (2022). Anthropology and culturology: methodological intersection and antitheses. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 3–8 [in Ukrainian].

Андросова Дарія Володимирівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теоретичної і прикладної
культурології Одеської національної музичної
академії імені А. В. Нежданової
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5951-8416>
androsova.markova@gmail.com

Маркова Олена Миколаївна,
доктор мистецтвознавства, професор,
завідувачка кафедри теоретичної і прикладної
культурології Одеської національної музичної
академії імені А. В. Нежданової
заслужений працівник культури України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4711-9538>
dashaelena@gmail.com

АНТРОПОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕСІЧЕННЯ Й АНТИТЕЗИ

Метою роботи виступає розмежування предмета антропології та культурології по відношенню їх до мистецтвознавства і в аналогії до науково-мистецького комплексу тривіум-квадривіум Середньовіччя й Ренесансу. **Методологічною основою** є герменевтично-компаративний метод, що виходить з інтонаційного підходу, прийнятому в мистецтвознавстві, починаючи з музикознавства-літературознавства й лінгвістики – аж до теорії кінематографу, як то зазначено у працях А. Канарського, Є. Куца, О. Маркової, О. Муравської, А. Соколової та ін. Загальнонаукові методи: аналітичний та історико-описовий, що формували, у тому числі, методологічні засади прийнятих до дослідження наукових областей антропології та культурології (Р. Барт, Ю. Богуцький, С. Кримський, О. Маркова, В. Шейко, О. Шпенглер), також суттєві для пізнання пошукуваних закономірностей та узагальнень. **Наукова новизна** дослідження зумовлюється оригінальністю теоретичного принципу розмежування аналізованих наукових і навчальних дисциплін, а також новизною зіставлень предметного ряду дослідження. **Висновки.** Культурологія спирається на поняття культури, похідне від кореневого значення терміну («культ»), що визначає якість та цільове призначення «обробки» (лат. culture – «обробка»), яке зазначає *ідеальне* установа. А усвідомленням *символічності* останнього виступає *мистецтво*, синкретично подаване у першооритуальній діяльності. Антропологія, як біологічна в першу чергу наука із семіотично-раціоналістичною спрямованістю подання людської суті, спирається на логічно-життєву зв'язаність предметів-якостей, що складають виробничо-споживчий діяльнісний ланцюг, у тому числі, ідеально-культурного виходу. І культурологія, і антропологія відтворюють комплексність зіставленості різних наук в демонстрації своєї специфіки, нагадуючи квадривіум Середньовіччя-Ренесансу у згоді із неоренесансними й необароковими вимірами епох модерну й постмодерну ХХ–ХХІ століть.

Ключові слова: антропологія, культурологія, культура, мистецтвознавство, предмет наукової та учбової дисциплін.

Androsova Daria, Doctor of Study of Art, Professor of the Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music;

Markova Olena, Doctor of Study of Art, Professor of the Odesa National A. Nezhdanova Academy of Music

Anthropology and culturology: methodological intersection and antitheses

The purpose given work emerges the delimitation of the subject to anthropology and culturology on attitude them to sciences of art and in analogies with scientifically-artistic complex trivium-quadrivium of Muddle ages and Renaissance. **The methodological base** is a hermeneutic-comparative method, outgoing from the intonation approach, accepted in science, as from musicology-science of literature and linguistics up to the heory of the kinematograph as defined in works A. Kanarskiy, E. Kuc, O. Markovf, A. Sokolova and other. General science methods, analytical and historian-descriptive, which formed including methodological bases taken to study of the scientific areas to anthropologies and culturology (R. Barthes, Yu. Boguckiy, S. Krymskiy, O. Markova, V. Sheiko, O. Spengler), also essential for cognition of the sought regularities and generalizations. **The scientific novelty** of the study is defined originality of the theoretical principle of the delimitation considered scientific discipline, as well as novelty of the collations of the subject row of the study. **Conclusions.** Cultural science based on notion of the culture, derived by root importance of the term ("cult!"), defining quality and target purpose that "processing" (lat culture – "processing"), personifying *ideal* determination, but realization symbolism last emerges the art, given

to primeval activity. The anthropology, as biological in the first place science with semiotic-rationalist directivity of the presentation to human essence, rests in logically-life relatedness subject-quality, forming production-consumer chain of actions, including ideal-cultural output. And culturology, as well as anthropology reproduce complex of collations of the different sciences in demonstrations of its specifics, reminding quadrium of Middle ages-Renaissance in consent with neorenaissance and neobarocco measurements of the epoches of the modern style and postmodern of XX–XXI centuries.

Key words: anthropology, culturology, culture, sciences of arts, subject scientific and scholastic discipline.

Актуальність теми дослідження зумовлена співіснуванням в науковому та учбовому вжитку обох названих дисциплін, антропології й культурології, з певною об'єктивною тенденцією в недалекому минулому ототожнення їх складових аж до фактичної заміни антропологією культурології. Останнє прослідковується, коли в основі останньої розглядається класична філософія і відсторонюється максимально мистецтвознавча активність, як це показуються праці В. Шейка, О. Кравченка, Т. Босенко 2010-х [14] та ін.

Аналіз досліджень і публікацій. Вихідною тезою книги В. Шейка і його співавторів виступає наступне: «Протягом століть теоретичні проблеми культури порушувалися в контексті її філософського й історичного аналізу...Тому часто досить складно розділити філософію культури та теорію культури» [14, 3]. І висновок: «...культура відрізняється від природи тим, що в ній зосереджені людські зусилля й вона є результатом цілеспрямованої творчої діяльності» [15, 5]. Тобто над- і позаприродність людської діяльності визначається «людською природою», що цілком співпадає з антропологічним виміром «від природи людини», в якій пов'язані матеріально-біологічні та соціально-виробничі початки. А в подальшому викладенні названі автори чітко наполягають на зосередженості в культурі людської виробничої і творчої активності, а серед ключових слів і термінів на першому місці стоїть «семіотика», «культура», «функціоналізм» і т.п. [15, 5]. І цей філософсько-матеріалістичний підхід у своєму роді є цілком логічним і затребуваним, але не вичерпує тих вимірів культурного світу, які висувають позавиробничі квієтистичні показники культурного буття, яке від початків і до сьогодення детерміновані релігійними надбаннями чи тими, що замінюють їх. Саме символічно-релігійний стимул культурології став у центрі принципового розділення антропології й культурології як наукових і учбових дисциплін, що й стало предметом даного аналізу.

Метою роботи виступає розмежування предмета антропології та культурології за відношенням їх до мистецтвознавства і в аналогії до науково-мистецького комплексу трівіум-квадрівіум Середньовіччя й Ренесансу. Методологічною основою є герменевтично-компаративний метод, що виходить з інтонаційного підходу, прийнятому в мистецтвознавстві, починаючи з музикознавства-літературознавства й лінгвістики аж до теорії кінематографу, як то зазначено у працях Д. Андросової [1], Є. Куца [6], О. Маркової [7], О. Муравської [10], А. Соколової [11] та ін. Загально-наукові методи аналітичного та історично-описового, що формували у тому числі методологічні засади прийнятих до дослідження

наукових областей антропології та культурології (див.праці Р. Барта, Ю. Богущького, С. Кримського, О. Маркової, В. Шейка, О. Шпенглера [16; 14; 5; 8; 15]), також суттєві для пізнання пошукуваних закономірностей та узагальнень. Наукова новизна дослідження зумовлюється оригінальністю теоретичного принципу розмежування аналізованих наукових сфер, а також новизною зіставлень предметного ряду їх викладення.

Виклад основного матеріалу. Антропологія і культурологія вражають спільністю їх «складеності» з послідовності самостійних наукових та методично-світоглядних дисциплін, що наочно відрізняє обох від наукової класики Нового часу. І якщо для *антропології* показове спирання на біологічну антропологію (вчення про раси та фізично-фізіологічні показники людської істоти), етнологію та генетику (вивчення біолого-ідеальної континуумності людини), на «культурну» антропологію як семіотику, символологію, філософію (насамперед як філософію культури) та споріднені з нею науки, то для *культурології* – то релігієзнавство та філософія (етична та релігійна переважно), символологія, мистецтвознавство, етнологія, фольклористика, психологія та ін. З цього переліку наукових та організаційно-світоглядних якостей виходить, що обидві науки успадковують *квадрівіум (трівіум частково)* Середньовіччя та Ренесансу як єдність наук-мистецтв у формуванні розумових можливостей людини. Проте саме *антропологія* стоїть ближче до традиційного наукового надбання Нового часу, оскільки вихідною дисципліною виступає біологічна антропологія, історично та, що породила це наукове знання та відзначена опорою на фізично-біологічні спостереження-узагальнення, вироблені фізикою, біологією, медициною та іншими визнаними науковими областями. А оскільки «антропологічні риси зберігаються більш надійно аніж ознаки культури», то «навіть у випадку декількох поколінь метисації можливо виявляти вихідні антропологічні типи, тоді як культура, мова, традиційне господарство, релігія та мистецтво можуть зникнути або кардинально змінюватися протягом життя навіть лише одного покоління» [2]. Самою постановкою проблеми споконвічної расової відміченості людей цей підхід протистоїть біблійному баченню у постаті Ноя через його синів (Сіма, Хама, Яфета) фундатора загальнолюдського кореня, згодом «розколотого» на расові протяженості у просторі та часі.

Сьогоднішній підхід до концепції раси передбачає уявлення про єдиного планетарного предка, але умоглядно-гіпотетичний характер уявлення цього єдиного кореня людської розселеності по планеті стоїть дещо осторонь

конкретно-зроблених і фактологічно зафіксованих вимірів расових розгалужень та їх впливів аж до сьогодення. Так, відкриттям музикознавства ХХ століття стало розрізнення відчуття ритму у європейців та позаєвропейських націй як здатності до тридольності у перших та тотальної ознаки двота чотиридольності для всіх людей загалом. Щоправда, є виняток (поки що єдиний за спостереженнями) – тридольність мислення у фольклорі корейців, взагалі тих, що підпадають під культурну «парасольку» китайської цивілізаційної цілісності. За А. Уотсом європейські нації відзначені гострим почуттям абстракції – звідки Християнство як суто європейський феномен, у якому уявлення про Бога позначено найвищою, порівняно з подібними уявленнями інших класичних релігій (Буддизм, Іслам), абстрактністю виявлення [13, 31]. Той індуктивний заряд класичної науки Нового часу ходом думки від кількісно повторюваної конкретики до узагальнень високого порядку широко розгорнута в біологічній антропології, що втілює повноту довіри до її наукових розвідок як фактологічно обґрунтованих і цим методологічно прийнятних. Такий науково-фактологічний принцип охоплює і сфери знань з етнології та генетики, в яких експериментальні кількісно множинні підтвердження забезпечують методологічну їх вписаність у систему наукового знання, як воно склалося від Нового до Новітнього часу. Правда, ця затребуваність науковими сферами генетики відбувалася не так однозначно в науковому підході, оскільки дедукція історичного прогресизму більш ніж на півстоліття затримала визнання відкриття Г. Менделя, засновника науки генетики ще в 1860-ті роки, підтверджені Х. де Фрізом та іншими науковими у 1900 р. та широко взятими у наукові розробки із середини ХХ століття.

Однак антропологія наприкінці минулого віку отримала могутнє забезпечення з боку висновків про біологію генетичних континуумів, які в культурі, в цілому в ідеальній сфері знання «тримали» уявлення про культурну традицію в їхньому прояві в діях-мисленні індивіда та колективного суб'єкта (ідеї історичного Великого розуму і т.ін.). Більше того, консервативність механізму генетичного спадкування перекреслила надії ХХ століття на «зникнення рас та націй» та множинності мовних систем планети (пошуки у минулому віці «есперанто» у лінгвістиці та «інтернаціоналізму-космополітизму» у соціальній та художній сферах). Зате спеціальну базу придбали уявлення про традицію як основу культурного буття в мистецтві в цілому, що породили традиціоналізм як дещо співвідносне з новачістською в мистецтві, більше того, основоположність першого і минулий сенс другого. Ці культурні проекції біологічних підстав генетики, зміцнюючи певні завоювання антропології, одночасно виводили і на анти-антропологічні принципи у розумінні культурно-художніх явищ. Тому що йшлося про крах концепції тотального прогресизму як закону розвитку біології та соціуму (антитези вченню про походження видів Ч. Дарвіна і революційному шляху в соціальних змінах), минуцність уявлень про зміни та оновлення і континуумність «повернення на круги своя» як

закону живого в матеріальному та ідеальному виявленнях. Відповідно, етнологія-етнографія як ретельне накопичення фактів щодо буття, звичаїв та вірувань різних націй та народів, що покладено було в основу історичних описів ще у ХVIII столітті, склала перевірений науковий шлях пізнання початків соціального буття людини. Проте ще з кінця ХІХ століття в описах-узагальненнях Е. Дюркгейма зміцнювалася думка про ідеально-символічний стрижень спостережуваних та фіксованих в описах дій та буття так званих «примітивних» народів (про це докладно [3]). А вже останні історично-об'єктивно зберігали для нас вихідні родові знаки людської спільноти, а не щось відкинута у прогресивному сходженні людства до технічного «раю» цивілізації. На «завершальному» етапі антропологічного звернення до ідеальних показників культурного розкладу («культурна антропологія», «філософія культури») чітко фігурує семіологічний підхід, оскільки система позначень, зафіксована в раціонально-логічній відокремленості знакової семантики, органічно підхоплює науково-логічний раціоналістичний погляд як калейдоскопічну сукупність, «мозаїчність», за А. Модем [9], значущості та різноманіття їх поєднань та взаємодій. У цьому аспекті зафіксована вищезгаданим великим ученим концепція постмодерну як соціо-стану людського співіснування виступає взірцем торжества раціоналістичної відокремленості якостей і сутностей, – але в контексті порушення ієрархічної вибудови останніх, поза якою раціональний погляд на світ втрачає своє виправдання. Тому що традиційна – раціоналістична – наукова даність є пізнання сутностей, що відрізняє її як вищий показник у предметі, ніж останній у цілому, і підпорядковує ці предмети ієрархії предметного ряду, що втілює переваги сутнісного у них.

Порівнюючи антропологію з *квадрівіумом*, фіксуємо його математичний початок (арифметика – геометрія), спрямований на осмислення життєвого оточення у сутнісно-предметних виявленнях як числової причетності до Вищого (математичність Гармонії сфер). Тому перехід до астрономії та музики, як до ідеальних виразників уявлень про світ, виступає через *сходження від земної конкретики до символічного* (астрономія та музика як повідомлення Неба та Ангельського діяння). У такому баченні сенсу *квадрівіуму*, що виходить від накопичень трівіуму (граматика-риторика-діалектика, науки соціального спілкування), *антропологія* затверджується в науковому розкладі концентрації раціоналістично-розрізняючого знання, що на новому рівні відображає ступені сходження від одинично-конкретного до абстракції високого узагальнення. Але і тут музика заявляється у статусі ангельського початку людського ества (не забуваємо, що ангелоподоба складає основу існування християнина, тобто особливий квієтизм з засередженням на діянні Богохвалення). Відповідно, шаблі історично складеної ходи науки антропології втілюються послідовністю її основних галузей знань і понять: біологія людини (раса) – генетика, етнологія (ген, етнос-нація) – семіологія, ідеальні цінності (культура як «обробка»,

«виращування», знак-символ). Проте весь хід міркувань про паралелі наукової зіставленості частин антропології до квадрівіуму Середньовіччя та Ренесансу абстрагований від *апріорного модусу мислення* творців науково-художнього пізнання: «На початку було Слово, і Слово був Бог». Вся сукупність знань, що дається тривіумом і помноженого багаторазово квадрівіумом, ґрунтувалася на вихідному ступені дедукції як Богопоклоніння. А в останньому всі раціоналістичні розрізненості предметів, сутностей та цінностей *невідривні від віросповідного розуму: об'єктивність людської Обоженості та суб'єктивність людської тварності становлять непорушну єдність*. Культурологія як наукове знання виросла, як відомо, з «філософії культури» Античності, в основу якої покладено уявлення про небесні сутності ідей, народжених Гармонією сфер у проєкції до речовості земного. Культурологія, від заяви її як сфери знання наприкінці XIX століття та вибудовування її як конкретної сукупності відомостей та узагальнень у О. Шпенглера [15] та релігійних філософів П. Флоренського та М. Бердяєва, спрямована до вимірів ідеально-символічної сфери, в якій біологічні накопичення обумовлені спрямованістю першої.

Культурологія, і це зазначалося вище, як і антропологія, представлена сукупністю наукових дисциплін, причому, їх автономія становить підкреслену вираженість. Відштовхуючись від філософії, від етичної та релігійної філософії насамперед, культурологія свідчить про свою відкритість не тільки до раціонально-логічного світового виявлення, а й до позараціональних форм знання. З них суттєво-культурного значення набуло релігійно-містичне надбання і те, що зумовило появу філософії як такої у діяльності Піфагора, порівнюваного з Ісусом Христом за обставинами народження, суворого служіння і мученицької смерті. Філософська основа культурології пов'язана органічно з релігійством і богослов'ям як таким, адже постулати релігійного світогляду спрямовують існування самого методу дедукції, що охоплює ланки раціонально-логічних побудов та прийнятих апріорних положень. Головне ж те, що мовні та мовленнєві накопичення як ідеальні надбання людських цінностей, у культурології неодмінно доповнюються символічними вимірами, у яких символ не є різновидом знака за Ч. Пірсом, але самостійна даність, співвідносна з символами сакральної сфери в цілому, що означає особливу єдність значимості речі з «нескінченим рядом» уявлень (за О. Лосевим) поза значимістю цієї речовості. Дедукція від символіки віросповідання відзначає метод культурологічного дослідження, що висвітлює ідеальні надбання права, державності, психологічних установ конкретної соціальної єдності та індивіда у ньому в похідності від ідеально-символічного стимулу. Саме культурологічним підходом продиктоване уявлення про специфіку нації-етносу у Л. Гумільова, який, ніде не посилаючись на першість релігійних установок соціальної спільноти рівня нації-етносу, наголошує на її певній незалежності від расово-етнічних показників, являючи собою соціально-

ментально вибудовану систему «ритмізації психіки» людських угруповань різного обсягу та територіальної прив'язаності. Етнологія-етнографія, являючи собою суттєві складові дисциплінарного наповнення культурологічної сукупності наукових дисциплін, постають у культурологічній обґрунтованості на ритуаліці в релігійно-символічній відокремленості від позасакральної обрядності. Опис етнічно-національного побуту набуває культурологічного «забарвлення», як тільки, за Е. Дюркгеймом, усвідомлюється обґрунтованість у символіці віросповідальної ідеальності.

З цим пов'язана необхідність *фольклористичного компаративу*, коли не тільки опис, але аналіз ідеальних витоків того, що описується, дозволяє порівнювати різноетнічно-різнонаціональні шари фольклорних традицій. І тоді спливають перетини, що минають географічно-територіальні та мовно-расові розбіжності. А ці останні обминають, наприклад, виражені відношення козацької пісенності-танцювальності України із сакральною танцювальністю Франції, стосунки, через готтські культурні засади, мелодично-гармонічної побудови пісень України та Німеччини й інше. Саме культурологія висуває компаративом народжений *актуальний фольклор*, епохально обумовлений превалюванням *етнічно-національного культурного лідерства* того чи іншого художнього досягнення на паралель або на протилежність щодо виробничо-мілітарного виявлення носія того лідерства. Йдеться про особливу значущість, наприклад, угорського «вербункоша» в музиці та угорських мотивів у мистецтві XIX століття в цілому, при тому, що не існувало угорської держави, а приналежність до *patio hungary* визначалася декларацією тієї чи іншої персони про солідарність з нею. А в музиці парадокс «угорства» вербункош визначився тим, що з виходом Румунських рапсодій Ж. Енеску виявилася не так цигано-угорська, як молдово-румунська основа того етно-національного художнього прошарку. І Б. Бартоку та З. Кодаї на початку XX століття довелося шукати інше фольклорно-етнічне коріння для обґрунтування угорського національного стилю. Аналогічний парадокс лідерства – афроамериканський феномен джазу у XX столітті, який закономірно пов'язується з відповідним расовим шаром США та духовним підґрунтям його, що втілюється у церковному співі «спірічуелс». І тоді *алогічним* ніби є вихід у «гарячому джазі» Нью-Орлеана італійсько-сицилійської складової, що категорично відсторонювалася від афроамериканської участі (спеціально про це в магістерській Я. Костівського [4, 14–21]). Культурне буття народжує *традицію* як самозначущу якість, що синонімізується із культурою у цілому. А основою тих культурних проявів як успадкованої традиції стало духовне мистецтво, особливого роду відгалуженням від якого виділилося художньо-самодостатня творчість Нового часу. І це вже в мистецтвознавстві класичної європейської доби поняття традиції набуло філософсько-діалектичного додатку у вигляді

«новації», утворивши стійку термінологічну парність традиція-новаційність.

Історично минутий покажчик цього етапу розвитку мистецтва і втілення його особливостей в мистецтвознавстві, надзвичайно блискучого у виявленні художньо-самодостатньої сфери, що в музиці продемонстрував висоти християнської абстракції європейського мислення через *мистецтво гармонії*, засвідчили творчі події постмодерну. Для них саме у художній сфері явище традиції заявляється без парного доповнення «новаторства», наслідуючи заповіді доренесансної художності. Поняття традиції покладене у основи культурологічного осягання подій і предметів у взаємодії із мистецтвознавчими опозиціями традиція – новаційність. В них останнє нівелюється виходом *традиціоналізму* як супутньої модерну-авангарду категорії творчого мислення ХХ століття, а у ХХІ стильова «мозаїчність» поставагангарда знімає опозицію тих понятійних взаємовідношень. Показовою концепцією прокультурологічного наповнення виступає музикознавча праця італійського науковця українського походження Р. Влада «Нове і традиційне у сучасній музиці» [17], коли новаційність окремих авторів, стаючи класикою, впливається у потік традиції, демонструючи відносність меж тих стильових протидій.

Пропонована Р. Владом концепція минулості новацій і базисності традиції у середині ХХ століття (складена у 1950-ті) звучала примирливо щодо зростаючих антитез авангарду і традиціоналізму, даючи фактично розуміння розширительного тлумачення традиції у її самозначущості для буття мистецтва, особливо вважаючи на духовно-ритуальний початок його історичного виявлення і континуум міфологізму-символізму вираження її оформлення. І за логікою того світобачення головна понятійна триада мистецтвознавчого дослідницького підходу – жанр-стиль-форма – «покривається» всеприсутністю в ній *традиції*. Узагальненням сказаного виступає те, що в *культурології* визначальною *виступає опора на мистецтвознавчі узагальнення*, в яких маємо певну рівновагу раціоналістичних і поза них складених смислових установок. *Антропологічний* погляд не дає безпосереднього виходу на художні узагальнення, апелюючи, перш за все, до семіологічного ракурсу їх бачення, висуваючи раціоналістичні, класично наукові виміри їх пізнання. Відповідно, сфера раціоналістичним чинником вибудованих зорових вражень зумовлена для зображальності допуском словоутворення типу «антропологія живопису», «живописна антропологія». Тоді як «музична антропологія» чи «антропологія музики» як термін не виділяється, а поняття «музичної культурології» закономірним постає на термінологічному рівні його прийняттв.

Несумісність виразності різних мистецтв з узагальненням ідеальної природи людини фіксують наявні слововживанні форми. І якщо поняття «музикальна людина» органічне у всеохоплюваності щодо ідеальних початків людського ества, то граматично подібні до того терміну («живописна, архітектурна і т.п. людина») словесні поєднання не існують. А от всеприсутність музичних, музично-математичних пропорцій у всіх

мистецьких видах є закономірною, і саме через ці музикальні компоненти у різні сфери зображальності, архітектури, літератури фіксуються зв'язки із першоритуальною символікою ідеального початку людини.

Саме в художній сфері знаходимо багаті виходи на архетипові побудови у вираженні, що в музиці виводить на ритуальні підґрунтя жанрових та стильових типологій (див. книгу Д. Андросової [2], дисертацію Г. Волкової [3]), а в образотворчій сфері на сакральні позначення та візуально представлені знаки-символи (див. аналітичні розробки О. Тарасенко [12]).

Повнота позараціоналістичних орієнтирів, відверто спрямованих на сакральне, виступає звичай, побут, опис компонентів яких невідривно від ритуаліки-обрядності, що їх народжують. А це і є поняття, які, поряд із *символом* і *традицією*, складають *категоріальну триаду культурології*: символ – традиція – звичай (див. аналогію до тріадичної системи координат мистецтвознавства жанр-стиль-форма і Богословія Дух-душа-тіло).

Порівняння культурології з квадрівіумом має принципово іншу спрямованість відносно його антропологічного усвідомлення: математична «заставка» квадрівіуму відверто сприймається як модель ідеального початку світу, його Божественного натхнення, тоді як астрономія і музика представляють фізичне-космічне та тонове відображення Вищого. Культурологія спирається на поняття культури, що виходить не з латинського значення «обробки», а від того кореня («культ»), який визначає якість і цільове призначення тої «обробки»: втілення не споживчо-первинних потреб, але ідеальних установлень, шляхом усвідомлення яких виступає мистецтво, синкретично подане у першоритуальній діяльності. Останнє фізично-речовно втілює те, що викликане до життя позавиробничими та позаспоживчими потребами *мімезису*, тобто «наслідування» ідей, народжених Космосом (який досконаліший і могутніший за богів – за давніми) або ілюзією «другої реальності». Перше з названих – досягнення духовного мистецтва, друге – позадуховного буття, але в обох випадках ідеальне становить основу мислення та дій. У світлі вищесказаного стає зрозумілим, що мистецтвознавство є одною з основних складових компонентів культурології, тоді як в антропології мистецтвознавчий комплекс є супутнім щодо сукупних культурних проявів. Зі сказаного також органічно виходить розуміння *музичної культурології* як початку культурології в цілому [8], адже саме музичні елементи насичують елементарно-мистецькими компонентами першоритуальні дієства, що спрямовують усю культурну єдність мислення та дій Першолюдини як первинно сутнісного втілення *людяності*.

Висновки. Культурологія спирається на поняття культури, похідне від кореневого значення терміну («культ!»), що визначає якість і цільове призначення «обробки» (лат. culture – «обробка»), зазначаючи її *ідеальне* устанавлення. А усвідомленням *символічності* останнього виступає *мистецтво*, синкретично подаване у першооритуальній діяльності. Антропологія, як біологічна в першу чергу наука із семіотично-раціоналістичною спрямованістю подання людської суті, спирається на логічно-життєву зв'язаність предметів-якостей, що складають виробничо-

споживчий діяльнісний ланцюг з ідеально-культурним виходом. І культурологія, і антропологія відтворюють комплексність зіставленості різних наук в демонстрації своєї специфіки, нагадуючи квадриум Середньовіччя-Ренесансу у згоді із неоренесансними й необароковими вимірами епох модерну й постмодерну ХХ–ХХІ століть.

Література

1. Андросова Д. В. Символізм и поликлавирность в фортепианном исполнительстве XX в. : монографія. Одеса : Астропринт, 2014. 400 с.
2. Антропологія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Антропологія> (звернення 09.01.2021)
3. Волкова Г. Ритуал у збереженні та трансляції культурних цінностей. Канд. дисертація, НАКККіМ, Київ, 2020. 261 с.
4. Костівський Яр. Концертний вимір тромбового репертуару і Концерт О. Ланге. Маг. робота. ОНМА ім. А.В. Нежданової. Одеса, 2021. 50 с.
5. Кримський С. Б. Архетипи української ментальності. Проблеми теорії ментальності: зб. статей / Відпов. ред. М. В. Попович. Київ, 2006. С. 273–299.
6. Куц Е. Музыка Эдуарда Артемьева в фильмах Андрея Тарковского. Дипломная работа. Одесская государственная консерватория имени А. В. Неждановой. Одесса, 2008. 72 с.
7. Маркова Е. Интонационность музыкального искусства. Киев : Музична Україна, 1990. 182 с.
8. Маркова Е. Проблемы музыкальной культурологии. Одесса : Астропринт, 2012. 164 с.
9. Moles A. Abraham. Sociodynamique de la culture. Mouton Paris: La haye, 1967. 342 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Sociodynamiquede_la_culture.html?id=Wi6LDwAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення 09.01.2021).
10. Муравська О. В. Східнохристиянська парадигма європейської культури і музика XVIII–XX стол: монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 564 с.
11. Соколова А. Традиції лицарсько-аристократичної культури Британії-Англії та Русі-України: монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 372 с.
12. Тарасенко О. Мистерии модернизма. Наследие Древней Руси в живописи модерна и авангарда. Одесса. 2014. 300 с.
13. Watts A. Myth and Ritual In Christianity. Beacon Press, 1971 p. 280 p. URL: https://archive.org/stream/mythandritualinc013384mbp/mythandritualinc013384mbp_djvu.txt (дата звернення 08.01.2022)
14. Шейко В., Богущкий Ю., Германова де Діас Є. Культурологія : навчальний посібник. Харків : ХДАК, 2011. URL: <https://bib.convdocs.org/v7206/?cc=1> (дата звернення 25.12.2021).
15. Шпенглер Освальд. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Освальд_Шпенглер (дата звернення 25.12.2021).

16. Barthes R. Euvres complètes, Vol.1. Paris: Seuil, 1993. 1428 p.
17. Vlad R. Modernita e tradizione nella musica contemporanea. Torino, 1955. 267 p.

References

1. Androsova, D. V. (2014) Symbolism and polyklavier type in piano performance art XX century, Odessa, Astroprint [in Ukrainian].
2. Anthropology. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/Антропологія> [in Ukrainian].
3. Volkova, G. (2020). The Ritual in conservation and translations of cultural valuables. Candidate's thesis, Kyiv, NAKKKiM [in Ukrainian].
4. Kostivskyj, Ya. (2021) The concert measurement of trombone repertoire and Concerto of O. Lange. Master work, Odessa national music academy of the name A. V. Nezhdanova, Odesa [in Ukrainian].
5. Krymskiy, S. B. (2006) Archaeotype of ukrainian spirituality. Problems to theories of spirituality: coll. of articles, Kyiv [in Ukrainian].
6. Kuc, Je. (2008). The music of Eduard Artemijev to films of Andrej Tarkovskij, Odessa state musical academy of the name A.V. Nezhdanova [in Ukrainian].
7. Markova, E. Intonation type of music art. Kyiv: Muzychna Ukrajina [in Ukrainian].
8. Markova, O. (2012) The problem of music culturology, Odessa, Astroprint, [in Ukrainian]
9. Moles, A. Abraham. (1967). Sociodynamique de la culture, Mouton Paris, La haye [in English].
10. Muravska, O. (2017) East-Christian paradigm of the european culture and music XVIII–XX century: monograph, Odessa, Astroprint [in Ukrainian].
11. Sokolova, A. (2020). The traditions of knightly-aristocratic culture to Britains-England and Rus-Ukraines, Odessa, Astroprint [in Ukrainian].
12. Tarasenko, O. (2014). The mystery of modernism. The legacy of Ancient Rus brown in painting of the modern style and vanguard, Odesa, Astroprint [in Ukrainian].
13. Watts, A. (1971). Myth and Ritual In Christianity, Beacon Press [in English].
14. Shejko, V., Boguckij, Yu., Fermanova de Dias E. (2011) Culturology – scholastic allowance, Harkiv, HDAK. Retrieved from <https://bib.convdocs.org/v7206/?cc=1> [in Ukrainian]
15. Spengler Oswald. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Освальд_Шпенглер [in Ukrainian].
16. Barthes R. (1993). Complete works, v.1. Paris, Seuil [in French]
17. Vlad, R. (1955). Modernita e tradizione nella musica contemporanea. Torino [in Italian].

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022
Отримано після доопрацювання 07.02.2022
Прийнято до друку 18.02.2022